

SAKSPAPIR

Saksnr	Utval	Type	Dato
10/2022	Formannskap/plan- og økonomiutvalet	PS	19.01.2022
04/2022	Kommunestyret	PS	25.01.2022

Sakshandsamar	Arkiv	ArkivsakID
Åse Elin Myking	FA-S11	19/66

REVISJON AV KONSESJONSVILKÅR FOR EKSINGEDALSVASSDRAGET OG TEIGDALSVASSDRAGET - HØYRINGSUTTALE

Vedlegg:

HØYRINGSUTTALE FRÅ VAKSDAL KOMMUNE TIL REVISJON AV KONSESJONSVILKÅR FOR EKSINGEDALSVASSDRAGET OG TEIGDALSVASSDRAGET

Høyring av revisjonsdokument for Evanger kraftverk - Eksingedalsvassdraget og Teigdalsvassdraget i Vaksdal og Vik kommunar, samt Voss herad
Informasjonsark om sakshandsaminga.PDF

Kommunedirektøren sitt framlegg til vedtak:

Framlegg til høyringsuttale vert vedteken slik den ligg føre i vedlagt dokument.

Formannskap/plan- og økonomiutvalet - Sak 10/2022

FPØ - Behandling:

Kommunalsjef Åse Elin Myking orienterte om oppdateringar i saksdokument og høyringsuttale etter førre formannskapsmøte.

Formannskapet drøfta saka.

Kommunedirektøren sitt framlegg til vedtak vart samrøystes vedteke.

FPØ - Tilråding/Vedtak:

Formannskapet si innstilling til kommunestyret:

Framlegg til høyringsuttale vert vedteken slik den ligg føre i vedlagt dokument.

Kommunestyret - Sak 04/2022

KOM - Behandling:

Orientering i saka vart gjort samla for sakene 04/2022, 05/2022 og 06/2022 i starten av møtet.

Formannskap/plan- og økonomiutvalet si tilråding vart samrøystes vedteke.

KOM - Tilråding/Vedtak:

Framlegg til høyringsuttale vert vedteken slik den ligg føre i vedlagt dokument.

Formannskap/plan- og økonomiutvalet - Sak 04/2022**FPØ - Behandling:**

Kommunalsjef for Digitalisering, innovasjon og samfunnsutvikling Åse Elin Myking og landbruksrådgjevar Tore Henrik Øye orienterte og svarte på spørsmål om saka.

Juridisk sekretær for Landssamanslutninga for vasskraftkommunar adv. Stein Erik Stinessen svarte på spørsmål.

På vegne av formannskapet la ordførar fram forslag om utsetjing av saka til ekstrasamøte i formannskapet 19.01.22.

Forslaget vart samrøystes vedteke.

FPØ - Tilråding/Vedtak:

Saka vert utsett til ekstrasamøte 19.01.22.

Saksopplysningar:

Tillegg er merka med grått.

Samandrag/konklusjon (kort om saka)

NVE har etter krav frå Vaksdal og Voss kommunar mfl. opna revisjon av konsesjonar knytt til Evanger kraftverk. Eldre konsesjonar skal reviderast med formål å betre miljøtilstanden i regulerte vassdrag. NVE har sendt revisjonsdokumenta på høyring til kommunen.

Revisjonen gir høve til å setje nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av reguleringane. Nye vilkår skal balanserast mot kraftbehov og forsyningstryggleik generelt. I høyringsuttalen legg kommunen vekt på å finne framtidsretta og berekraftig tiltak for betre miljøforhold i og langs vassdraga.

Formelt grunnlag

Revisjonssak frå NVE: Høyring av revisjonsdokument for vassdraga.

Bakgrunn for saka

Generelt om revisjon av konsesjonsvilkår for kraft

I Vaksdal er fleire vassdrag regulert til vasskraftutbygging. Når det vert gitt konsesjonar for tiltak i vassdrag vert det fastsett vilkår. Konsesjonsvilkår regulerer først og fremst forholdet mellom konsesjonæren og allmenne interesser. Ein del vilkår er fastsett i lov, mens andre vert utforma individuelt for det enkelte tiltak. Eit vassdragsinngrep vil som regel bestå over lang tid. Endra samfunnsforhold, lovverk og endra syn på natur og miljø har gitt auka fokus på miljøomsyn. Med det har det oppstått eit behov for å kunne pålegge rettighetshavarar til eldre konsesjonar plikter utover det dei gjeldande vilkår gir heimel for. Det er likevel ikkje gitt at vilkåra i eldre konsesjonar vert endra som følge av utviklinga, kvar konsesjon må vurderast konkret.

Hovudformålet med revisjon av vilkår er å betre miljøtilstanden i regulerte vassdrag ved å setje nye vilkår for å rette opp miljøskadar og ulemper som har oppstått som følge av reguleringa. Dette må vegast mot formålet med konsesjonen som er kraftproduksjon.

I følge vassdragsreguleringslova er det konsesjonsvilkåra som kan reviderast, ikkje konsesjonen. Det vil sei at overføringane i og reguleringsgrensene for konsesjonen ikkje er til revisjon. Konsesjonsvilkår kan tidlegast reviderast etter 30 år.

I ein revisjon er det fordeler for allmenne interesser som skal vurderast og balanserast mot samfunnsmessige ulemper. Fordelar for allmenne interesser kan for eksempel vera betre fiske, enklare ferdsel og positive landskapsverknader. Samfunnsmessige ulemper er for eksempel tapt kraftproduksjon og svekka kraftbalanse som skaper behov for anna produksjon. Det skal gjerast ei heilskapleg vurdering for å vega fordelane og ulempene. Privatrettslege forhold er ikkje omfatta av ein vilkårsrevisjon, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92).

Saksgangen i ein revisjon:

- 1. Krav om revisjon* Representantar for allmenne interesser grunngjev behov for endringar/krav overfor NVE (vassdragsmyndigheit), eller NVE begynner revisjonssak der behova allereie er tilstrekkeleg dokumentert.
- 2. Konsesjonær kommenterer krava.* NVE ber konsesjonær kommentere krava og samtidig vurdere om det er O/U prosjekter (opprusting og utvidingsprosjekt) som kan sjåast i samanheng med ein eventuell revisjon.
- 3. Opne revisjonssak.* NVE avgjer om revisjonssak skal opnast . Avgjersla kan påklagast til Olje- og energidepartementet.
- 4. Utarbeiding av revisjonsdokument.* Konsesjonær utarbeider revisjonsdokument etter mal.
- 5. Revisjonsdokument på høyring.* NVE sender revisjonsdokumentet på høyring til berørte partar.
- 6. Kommentering av innkomne høyringsuttalar.* NVE sender høyringsuttalane til konsesjonær for uttale og kan krevje faglege tilleggsundersøkingar eller ann fagleg relevant dokumentasjon.
- 7. Innstilling til OED.* NVE oversender innstilling til OED om eventuelle endringar av vilkår, med forslag til nye vilkår.

8. Kongen i Statsråd vedtar revisjon av reguleringskonsesjonen ved kongeleg resolusjon.

9. Konsesjonæren får mogelegheit til å sei frå seg konsesjonen.

10. Nye konsesjonsvilkår trer i kraft.

Vaksdal kommune fremja i juni 2019, sak 35/19, krav om revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringane i Eksingedalsvassdraget og Bergsdalsvassdraget. Kommunen bad om at følgjande punkt vart vurdert:

- *Vurdere vilkår som kan gje betre vassføring gjennom året for å sikre fiske/biologi og god fiskeforvaltning, betre gjennomstrøyming og mindre attgroing og fremje elva sin visuelle karakter i dalføra.*
- *Vurdere krav til konsesjonær om tiltak for å hindre/reducere attgroing i vassdraga.*
- *Vurdere krav til konsesjonær om skjøtsel av vegetasjon langs vassdraga, om å sikre betre tilkomst og tilrettelegging for friluftssinteresser, næringsinteresser og reiseliv, og om å synleggjere visuelle kvalitetar ved landsskapet, fossefall med vidare.*
- *Vurdere vilkår om tiltak for å hindre spreiding av framande fiskeartar i vassdraga.*
- *Setje vilkår som tydeleggjer og forsterkar konsesjonæren sitt ansvar for natur- og miljøforvaltinga i dei regulerte vassdraget herunder overvaking, iverksetjing, gjennomføring og oppfylgning av tiltak samt rapportering og informasjon*

Regulanten (BKK) fekk kommunen sine krav til uttale og rådde frå revisjon av vilkåra.

NVE vedtok 19. desember 2019 opning av revisjon av konsesjonsvilkår for Evanger kraftverk – Eksingedals- og Teigdalsvassdraget. BKK fekk i oppdrag å utarbeide revisjonsdokumentet.

I juli 2021 sendte NVE revisjonsdokumentet på høyring, sjå punkt 5 i revisjonsprosessen. Høyringa er kommunen sitt høve til å fremja sitt syn. Fristen for høyringsuttale er sett til 01.02.2022.

Saksutgreiinga har vore krevjande for kommunen. Revisjonsdokumentet er omfattande og saksfeltet famnar om fleire fagområde. Kommunen har ingen faglege føresetnader for å etterprøve regulanten sitt standpunkt til drift av magasinet. Kommunen har derfor henta inn fagleg kompetanse frå hydrolog Tor Haakon Bakken som har god kunnskap om saksfeltet. Kommunen har også hatt fagleg bistand frå advokatkontoret Lund & Co DA som er sekretariat for Landssamanslutninga av Vasskraftkommunar (LVK), og har brei erfaring frå saksfeltet.

Kommunen har hatt god dialog med bygderådet og andre som representerer allmenne interesser i området. Me har også hatt god dialog med BKK. Det har vore eigne møter med både regulanten og representantane. Kommunen har hatt kontakt med nabokommunane undervegs. I tillegg har kommunen invitert alle partar inkludert nabokommunar til «innspelsmøte» om tema. BKK deltok på første del og presenterte revisjonsdokumentet og svarte på spørsmål. Kommunen orienterte om utgreiinga og vidare prosess. Bygdarådet og andre interessentar sender eigne høyringsuttalar til NV.

Om revisjonsdokumentet

Lenkje til dokumentet:

<https://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/a3f07b45-006b-46d2-a8ca-292e6396592e/201201010/3424085>

Følgande konsesjonar knytt til Evanger kraftverk skal reviderast:

NVE har i brev av 19.12.2019 vedteke at vilkåra for følgjande konsesjonar skal reviderast:

- Kgl. res. av 04.03.1966: Reguleringer og overføringer i Eksingedalsvassdraget m.fl. i forbindelse med bygging av Evanger kraftstasjon.
- Kronprinsregentens res. av 14.11.1969: Ytterligere regulering av Piksvatn i Teigdalsvassdraget.
- Kgl. res. av 25.09.1970: Planendringer for reguleringer i Teigdals- og Eksingedalsvassdragene.
- Kgl. res. av 18.01.1980: Tillatelse til ytterligere senkning av Holskardvatn.
- OEDs avgjørelse 28.02.1986: Planendring ved tilleggsoverføring til Holskardvatn
- OEDs avgjørelse 12.08.1988: Planendring i Teigdalsvassdraget, Kaldeåa overføres til Volavatn.
- Kronprinsregentens res. av 21.12.1990: Korreksjon av konsesjonen slik at den er i samsvar med anlegget.
- Kgl. res. av 17.07.1992: Skjerjevatn overføres til Modalsvassdraget via Nygaard pumpekraftverk.
- Kgl. res. av 23.10.2009: Økt regulering av Kvanngrovvatn.
- Kgl. res. av 01.03.2019: Innlemmelse av bekkeinntakene Beinhellerbekken og Blyfjellsbekken (etablert i 1972-73) i gjeldende Evanger-konsesjon fra 04.03.1966.
- Kgl. res. av 01.03.2019: Tillatelse til overføring av bekk i Urdadalen og innløpsbekk til Heimsta Kvanndalsvatn til Evanger kraftverk.
- Kgl. res. av 01.03.2019: Tillatelse til å overføre øvre deler av Tverrelvi og Muggåselvi til Evanger kraftverk.
- Kgl. res. av 25.02.1983: Tillatelse til erverv og ekspropriasjon m.v. for utbygging av Myster kraftanlegg i Vaksdal kommune, Hordaland.
- Kgl. res. av 23.01.2009: Nye bestemmelser om vannslipping i tillatelsen til utbygging av Myster kraftverk i Vaksdal kommune i Hordaland.

Dagens regulering, med konsekvensar

I 1966 fekk BKK konsesjon til å regulere øvre delar av Eksingedalsvassdraget utan krav til minstevassføring frå damanlegga i Askjelldalen og Grøndalen. Reguleringa førte til at om lag 50 % av vatnet vart overført frå Ekso til Evanger kraftverk i Vossavassdraget.

Ved regulering av Myster kraftverk i 1983, med endring i 2009, vart det innført krav om slepp av inntil 2 m³/s om sommaren og 1 m³/s om vinteren frå Nesevatn, med verknad for lakseførande strekning. Utbygginga førte til at middelvassføring oppstraums utløpet av Myster kraftverk vart redusert med 77 % samanlikna med før reguleringa.

Vår vurdering er at dagens regulering har gjeve verknadar langs heile elva, gjennom:

- Overtette aurebestandar/småfallen fisk ovanfor lakseførande strekning.
- Dårlegare/ redusert fisketilbod for ålmenta.
- Redusert bruk av vassdraget til rekreasjon.
- Reduserte landskapsverdiar.
- Auka vekst av krypsiv og flotgras («begroing»).
- Auka sedimentasjon i innsjømagasina, spesielt i Trefallsvatnet.

- Større ytre påverknad, som avrenning av næringssalt og forsuring/sur nedbør.

-Reduserte livsmiljø, med bestandsreduksjon for laks og sjøaure.

Området langs vassdraget

Eksingedalen er eit langstrakt, frodig dalføre frå fjellheimen til fjorden. Langs vassdraget frå Gullbrå til Eidsland er det fleire bygder. Landbruk og reiseliv er viktige næringsvegar. Ved Nesheimsvatnet er det eit verna våtmarksområde. Både dalen, sidedalar og fjellheimen er attraktivt for jakt, fiske og friluftsliv heile året.

Øvre del av dalen har stabile vinterforhold og skiføre godt utpå vinteren. Dalen er godt eigna for sykkelurar, vandring på gamle ferdselsvegar og i merka turstiar. Løypenettet og turisthyttene til DNT i Stølsheimen er populære turmål for heile regionen. I dalføra er det mange private hytter og utleiehytter. Ekso Villfisk driv aktivt kultiveringsarbeid av brunaure i vassdraget og fiske er attraktivt. Ved Eidsland renn elva ut i fjorden som er del av nasjonal laksefjord. Kort avstand til Bergen og andre tettbygde strøk gjer at området også er godt eigna for dagsturar. Eksingedalsvassdraget er av avgjerande betydning for friluftslivet og landskapsopplevinga, og det er store allmenne interesser knytt til elva og området.

Laksen er raudlista art

Ekso er ei av to lakseelvar i kommunen som det er viktig å sikre god forvaltning av. Villaks som art er utsett for trugsmål gjennom heile livsløpet, mellom anna i elvefasen, frå gyting til smoltutvandring. Situasjonen er kritisk mange stader, og har ført til at laksen er definert som «nært truet» på «Norsk rødliste for arter 2021». Det at arten vart teken inn på lista for første gong, uttrykker ei negativ utvikling, og omtalen peikar på vasskraftutbygging som ein vesentleg årsak for tilbakegangen. Norge har eit særskilt ansvar for vern av laksen.

Sjølv om Vitskapleg råd for lakseforvaltning klassifiserte oppnåing av gytebestandmålet og haustbart overskot i Ekso som «god» i perioden 2014-2019, vil ei høgare vassføringa høgst truleg styrkje den sårbare situasjonen for anadrom fisk i Ekso, med verdiane dette representerer for samfunnet. Samstundes vil meir nedbør/tilsig som følgje av klimaendringar, til ein viss grad, redusere kraft- og verditapet ved høgare minstevassføring.

Kommunen vil understreke at det sentrale i revisjonssaka er å få fastsett nye vilkår i manøvreringsreglementet som bedrar situasjonen for laksebestanden Ekso. Kommunen er derfor særleg opptatt av å sikre tilstrekkeleg minstevassføring og nødvendige tiltak mot effektkøyring.

Omsyn til vassdirektivet- potensial for betre miljøforhold

Noreg er knytt til EU sitt vassdirektiv gjennom Vassforskrifta, der målet er å sikre/ etablere god tilstand for alle vassførekomstar. Vestland fylkeskommune har utarbeidd forvaltingsplan, med tilstandskildring og miljømål for vassførekomstar i Vaksdal. Her er Eksingedalsvassdraget omtalt som sterkt modifisert vassførekomst grunna kraftregulering.

I følgje NVE skal revisjon av konsesjonsvilkåra vere eit sentralt verkemiddel for å betre miljøtilstanden. Kommunen finn det naturleg å sjå revisjonsprosessen opp mot vassdirektivet.

I NVE si samanstilling og prioritering av potencialet for miljøforbetring i regulerte vassdrag (rapport 49-2013), kjem Eksingedalsvassdraget i kategori 1.2: *Vassdrag med middels potensial for forbetring av viktige miljøverdiar*». Dette er eit argument for å auke prioritering av miljøforholda i vassdraget, samanlikna med kraftproduksjon.

Tabell 7.6. Oppsummering av resultater fra gjennomgang av vassdrag i Hordaland.

Vannregion - revisjonsobjekt - vassdrag			Prod.	Verdipåvirkning					Aktuelle tiltak				Anslått krafttap (Q95)			Annet	Kat.
Vannregion	Rev ID	Vassdrag/ revisjonsobjekt	Prod. kraftvek GWh/år	Samlet VPS-gr	VP_Fisk/fiske	VP_Naturmangfold	VP_Landskaps/ friluftsliv	Minsteransiering	Driftsansiering	Magasinestr.	Andre	KT-gr	GWh/år	% av prod.	Flermagasin	Flomskade omr.	PRIORITET
Hordaland	401	Exifjordvassdraget	3516	5	5	1	5	x		x		3	20-50	< 5	N	J	1.1
Hordaland	402	Sereiva (Lufedalsvassdraget)	136	4	4	3	5	x				1	< 5	< 5	N	J	1.1
Hordaland	403	Matrevassdraget	1387	4	4	1	3	x		x		1	< 5	< 5	N	N	1.1
Hordaland	413	Maurangenvassdraget	1213	5	3	1	5	x		x		2	20-50	< 5	J	N	1.1
Hordaland	415	Vysso + Ødda	2476	1	1	1	1	x		x		1	5	5	J	N	1.1
Hordaland	416	Ståldalsvassdraget	1140	5	3	3	5				x	1	< 5	< 5	N	N	1.1
Hordaland	406	Jergsdalsvassdraget (Dateelva)	1033	3	3	1	3	x	x			2	20-50	< 5	N	J	1.2
Hordaland	412	Stenslands-Modalsvassdraget	1000	4	3	3	4	x		x		1	< 5	< 5	J	J	1.2
Hordaland	416	Kusgedalsvassdraget (Dikro)	1600	5	5	1	4	x	x	x	x	4	75-100	5-10	N	N	1.2
Hordaland	417	Teigdalselva	1600	5	5	3	3	x				4	5-20	> 10	N	N	1.2
Hordaland	404	Ferdrevassdraget	1302	1	1	1	1										2.1
Hordaland	405	Haugsdalsvassdraget	1387	2	1	1	3										2.1
Hordaland	407	Tordalsvassdraget (Fosselva)	22	1	1	1	1										2.1
Hordaland	408	Kaldestadvassdraget	30	1	1	1	1										2.1
Hordaland	409	Kvændalselva	96	1	1	1	1										2.1
Hordaland	411	Herlandsvassdraget (Hellandselva)	69	2	1	3	1										2.1
Hordaland	414	Tysso i Ulvik	106	1	1	1	1										2.1

Figur 3. Oversikt over prioriterte vassdrag i Hordaland for miljøtiltak som utpekt i NVEs revisjonsrapport. Kilde: NVE-rapport 49-2013.

«Klimavatn»

Klimaprognosane for Vestlandet viser større nedbørsmengder, med meir tilsig til kraftmagasina og auka potensial for kraftproduksjon. Forholdet vert ikkje 1:1 grunna fordamping, og nytteverdien vil bli bestemt av reguleringsgraden til kraftverket. Men grunnlaget for like høg eller høgare kraftproduksjon som i dag, vil likevel vere til stade gjennom større tilsig, sjølv ved høgare vasslepp. Hydrolog Tor Haakon Bakken frå NTNU har vurdert anlegga i Vaksdal og skriv «*at det er rimelig grunn til å anta at klimaendringene vil gi økt tilsig og kraftproduksjon i flere av BKK sine anlegg og at miljøet dermed burde tilgodeses mer vann*». Når NVE skal innstille på nye vilkår, må det tas i betraktning at produksjonen er vesentleg økt samanlikna med da anlegga opphavleg blei bygd og at krava som stilles til å minimere påverkinga på biologisk mangfald er langt strengare i dag.

Minstevassføring

I eldre konsesjonar er det færre krav om minstevassføring. Omsynet til natur og miljø vert i nye konsesjonssaker og revisjonar sterkare vektlagt enn før, oftast med krav om minstevassføring. Gjeldande revisjon bør sjåast i høve til dette.

BKK fokusere mykje på kraft- og inntektstapet ved endringar og er gjennomgåande negativ til krav om minstevassføring. Dei føreslår habitatfremjande tiltak som meir tenlege enn minstevassføring for å sikre gode oppvekst- og miljøforhold.

Regulanten vurderer mogeleg minstevassføring ut frå Q95-verdien (tommelfingerregel for akseptabel minstevassføring). Ved nybyggingar, og ved fornying av konsesjonar, gjelder vassressurslova § 10, der alminneleg lavvassføring er hovudregelen for minstevassføring med mindre ein konkret vurdering tilseier noko anna (Jf. Ot.prp. nr. 39 (1998–1999) punkt 8.6.5) Likevel «skal» det leggjast på vekt på «å sikre» «vassdragets betydning for plante- og dyreliv» i den konkrete vurderinga, sjå § 10 andre ledd bokstav b. I dag fastsetjast det i praksis alltid vilkår om minstevassføring i nye konsesjonar for kraftutbygging. I revisjonssaker er inntrykket er at NVE i stadig større grad støttar seg på Q95, eller biologiske kriteria, som vassdekt areal, når grunnlaget er til stade.

Alminneleg lavvassføring er ofte lågare enn Q95. I uttalen vår viser vi mest til Q95, sidan denne er nytta i revisjonsdokumentet. Vi ser likevel på dei andre inngangsverdiene som aktuelle for å auke dagens vassføring, sjølv om det vert mindre enn ved Q95.

I forbindelse med implementeringa av vassdirektivet, uttalte energi- og miljøkomiteen at det er «*viktig å få til ordentlige miljøforbedringer der det ikke er krav om minstevannføring i dag*». Dette er også satt som eit viktig politisk mål i Hurdalsplattformen, der regjeringa uttrykkeleg har uttalt å ville «*Styrke hensynet til natur og miljø i vassdragsrevisjonene, blant annet gjennom krav til minstevannføring og sørge for at restaurering av natur og arts mangfold langs vassdrag sikres*». Det er grunn til å peike på at villaksen nå er klassifisert på rød liste, og at dette er eit konkret forhold som må takast med ved vurderinga av minstevassføring.

Vurdering og konsekvensar

Målet med uttalen er å styrkje naturverdiane og fremje allmenne interesser i og langs vassdraget. Her står vurderingar og krav knytt til minstevassføring sentralt. I tillegg kjem naudsynt vedlikehald av gjennomførte habitattiltak i elva og trongen for nye.

Vurderingane er sett opp tematisk med overskrifter for å gje betre oversikt.

Høgare minstevassføring på anadrom strekning i Ekso (nedanfor Nesevatnet)

Redusert vassføring grunna regulering av Myster kraftverk, har gjeve tap av gyte-/oppvekstområde, med redusert produksjon av ungfisk og smolt (anadrom fisk). I dette høvet er det innført avbøtande tiltak gjennom minstevassføring og biotopfremjande tiltak.

Regulanten har i dag følgjande krav til slepp av minstevassføring ved utløpet av Nesevatnet (Myster kraftverk), jf. pkt. 1 i konsesjonsvilkåra frå 1983:

2 m³/s i perioden 01.05 - 30.09 (sommarvassføring).

1 m³/s i perioden 01.10 - 30.04 (vintervassføring).

Til samanlikning er Q95 verdiane for det naturlege nedslagsfeltet til Nesevatnet på 5,33 m³/s om sommaren og 1,06 m³/s om vinteren. Dagens minstevassføring om sommaren er heile 3.33 m³/sek lågare enn Q95-verdien. Bruk av ALV vil gje lågare vassføring enn Q95, men truleg høgare enn gjeldande situasjon.

BKK vurderer at dagens minstevassføring, i kombinasjon med biotopfremjande tiltak, er tilstrekkeleg, og gjev gode forhold for anadrom fisk. Her vert det peika på at vassslepp tilsvarande Q95, vil gje eit ytterlegare produksjonstap på 25 GWh per år (samla 51,8 GWh), og at nytten ved å sleppe meir vatn, ikkje overstig kostnadane.

Vaksdal kommune si vurdering er at dagens minstevassføring er *låg* i høve til Q95-verdien. Det er grunn til å tru at eit vasslepp tilsvarande denne verdien, vil betre leve- og produksjonsforholda for anadrom fisk og livsmiljøet i vassdraget. Vurderinga er også at ei auke i vassføringa vil gje vel så stor nytte som biotopfremjande tiltak, sjølv om det vil vere behov for å vedlikehalde eksisterande tiltak og vurdere trongen for nye tiltak.

Ei høgare vassføringa vil høgst truleg styrkje den sårbare situasjonen for anadrom fisk i Ekso, med verdiane dette representerer for samfunnet. Samstundes vil meir nedbør/tilsig som følgje av klimaendringar, til ein viss grad, redusere kraft- og verditapet ved høgare minstevassføring. Det er også naturleg å sjå revisjonsprosessen opp mot dagens krav ved regulering av nye vassdrag, med minstevassføring som eit vanleg vilkår.

«*Alminnlege lavvannføring*» (ALV) eller *biologiske kriterie*, som til dømes vassdekt areal, kan vere alternativ til Q95 ved fastsetting av minstevassføring. Dette vil gje mindre krafttap, samstundes som ein sikrar betre miljøforhold enn i dag.

Kommunen kjenner ikkje til kva som vil vere rett utgangspunkt ved ei auke av minstevassføringa i Ekso. Dette må vere opp til fagmiljøet å fastsetje, ut frå lokale forhold i elva. Kommunestyret *ber difor NVE sikre eit tilstrekkeleg slepp av vatn frå Nesevatnet ut frå omsynet til natur-, miljø- og rekreasjonsverdiar i Ekso, spesielt av omsyn til livsvilkåra for laks.*

Spesifisering av krav ved vasstandsendringar/effektkøyring, Myster kraftverk

Sidan brå endringar i vasstand nedstraums utløpet frå Myster kraftverk gav stranding av ungfisk ved stans av kraftverket, har miljøbasert vassføringsreduksjon vore konsesjonsfesta i manøvreringsreglementet sidan 2009. Dette tydar trinnvis nedkøyring ved stans, for å redusere skadeverknadane. Det vart også fastsett strengare regime for manøvrering ved hurtige vasstandsendringar av same årsak.

Sjølv om det er innført krav om dempa nedkøyring, er det framleis observert stranding av fisk, og NORCE skal no undersøkje verknadane av rutine for nedkøyring av kraftverket. Med bakgrunn i situasjonen er det trong for nye og skerpande reglar for manøvreringsregimet. NVE bør difor fastsetje nye vilkår som i større grad tek omsyn til anadrom fisk, med presise reglar for vasstandsendringar, jf. «Håndbok for miljøtipasset effektkøyring».

Fagleg overvaking og gjennomføring av biotop-/habitatiltak i anadrom del av Ekso.

Av revisjonsdokumentet går det fram at BKK har gjennomført overvaking og faglege undersøkingar i anadrom del av Ekso, med tanke på anadrom fisk, mellom anna gjennom LIV-prosjektet. Ut frå dette er ei rekkje fiskeforsterkande tiltak gjennomført, for å bøte på skadane av reguleringa. Revisjonen må sikre at både undersøkingane og tiltaksarbeidet vert vidareført og utvikla. Dette kan gjerast gjennom standard miljøvilkår.

Vurdering av minstevassføring i øvre delar av Eksingedalsvassdraget

Det er i dag ikkje krav av minstevassføring frå reguleringsmagasina i øvre delar av vassdraget. BKK skriv at eit framtidig vasslepp frå Askjeldalsvatnet og Grøndalsvatnet tilsvarande Q95, vil gje eit produksjonstap på om lag 39 GWh/år. Regulanten meiner at ei slik vassføring vil gje store tap av fornybar vasskraft, og ikkje vere kostnadseffektiv i høve til nytteverdien (landskap, rekreasjonsverdi, fisk og fiske m.m.).

Innkomne krav ved revisjonsprosessen viser at fleire høyringspartar er opptekne av minstevassføring, ut frå omsynet til natur, miljø, rekreasjon og landskap. Eksingedalen Bygdaråd, som representerer mange lag i dalen, nemner spesielt området frå Gullbrå til Berge, der dagens vassføring er svært låg i delar av året. Meir vatn på desse stadene vil bety mykje for landskapsverknaden, og fremje både inntrykket og bruken av vassdraget til rekreasjon, oppleving, reiseliv med meir.

Den låge vassføringa gjer Ekso meir utsett for ytre påverknadar enn vanleg, med følgjer for vassmiljøet og livet i elva. Til dømes frå jordbruksdrift, og «vassdirektivet» set restriksjonar for bruk av jordbruksareala langs elva. Ei høgare vassføring vil kunne gjere elva mindre utsett for slik påverknad, og det er relevant å vurdere om meir vatn vil gje høgare pH og betre levekåra for laks i nedre del.

I følgje revisjonsdokumentet vil ei minstevassføring etter Q95 gjev følgjande vasslepp:

Reguleringsmagasin	Sommarvassføring	Vintervassføring
Askjeldalsvatnet	1.10 m ³ /s	0.25 m ³ /s
Grøndalsvatnet	0,33 m ³ /s	0,13 m ³ /s

Det er vanskeleg å setje verdien av tapt kraftproduksjon og opp mot nytten ved høgare vassføring i Ekso, og kor grensa for «kost-/nytte» går. Likevel bør det vere rom for å krevje ei auka vassføring ut

frå verdiane og kvalitetane ei slik endring) vil representere. Her er det òg naturleg å ta med venta auke i tilsiget til kraftmagasina, og kor mykje det vil utgjere i kraftproduksjon, som erstatning for tap ved minstevassføring.

Kommunestyret meiner at ei minstevassføring vil fremje fleire verdiar/kvalitetar, og ber NVE gjere ei samla vurdering av venta verknad og «kost-/nytte» ved å sleppe meir vatn, med utgangspunkt i Q95 eller andre kriteria.

Utarbeiding av terskelplan

I følge revisjonsdokumentet er det etablert om lag 35 tersklar i vassdraget etter reguleringa, for å fremje gyte- og oppvekstforhold for fisk, jf. tabell 20, side 62.

Med bakgrunn i *erfaringar* og *ny kunnskap* er det naturleg å gjennomføre ei evaluering av korleis tersklane har fungert, og om dei er tenlege for framtida. Regulanten bør difor få krav om å utarbeide ein terskelplan innan utgangen av 2024, med gjennomgang av alle tersklar i høve til effekt og nytteverdi. Planen må gje ei statusskildring, og konkretisere trongen for eventuelle tiltak og endringar, som til dømes fjerning eller modernisering av utforminga. Aktuelle vurderingspunkt er:

- * *habitatforhold for fisk, spesielt laks og sjøaure.*
- * *vandringsforhold for fisk (laks og sjøaure).*
- * *problematikk knyt til sedimentasjon (finstoff)*
- * *vasskvalitet/næringssalter/eutrofiering/tilgroing - ytre påverknad*
- * *landskapsverknad.*

Pålegg om fisketrapp i Høsefossen, eller andre vandringsfremjande tiltak

I følge revisjonsdokumentet har regulanten pålegg om å lette oppvandringa for laks og sjøaure i Høsefossen (anadrom grense), for å tilretteleggje nye gyte- og oppvekstområde. Det er gjennomført sprenging av kulpår nedanfor fossen, utan at vandringsforhold er etablert.

Kommunen ber NVE gje pålegg om å byggje laksetrapp i Høsefossen. Tiltaket må tuftast på behovet for nytt areal for anadrom fisk.

Pålegg om klipping og fresing av elvebotnen for å fjerne krypsiv/flotgras

Det er store innslag av krypsiv og flotgras i elva fleire stader, og førekomstane er aukande. Denne tilgroinga er ei endring i høve til det opprinnelege, og påverkar elvemiljøet i stor grad. Utbreiinga vert sett på som svært uheldig for utøving av det tilrettelagde fisket etter innlandsfisk i Ekso. Vidare har undersøkingar vist, t.d. i Mandalselva, at aukande innslag av vassplantar fremjar produksjon av ungfisk. Dette er ikkje ønskjeleg i Ekso, og lokale krefter har lagt ned stor, fleirårig innsats med utfiskingstiltak grunna overtette bestandar, som i vesentleg grad skuldast reguleringa/tilgroinga.

BKK har gjennomført og finansiert mekanisk klipping og fresing av elvebotnen fleire gonger på utvalde stader i elva som avbøtande tiltak. I revisjonsdokumentet viser BKK til at tilgroing kan skuldast fleire forhold, ikkje berre regulering, og at situasjonen også oppstår i uregulerte vassdrag. Regulanten vil difor ikkje ta på seg eineansvaret for gjennomføring, og meiner at framtidige tiltak må finansierast av fleire.

Undersøkingar har vist at lågare vasshastigheit med auka sedimentasjon, er ein vesentleg faktor for framveksten av vassplanter. Årsakene kan vere fleire, men med bakgrunn i den sterke reduksjonen i vassføring i Eksingedalsvassdraget, kan ein med stort sannsyn peike på reguleringa som ein hovudårsak. Dette går også fram av NIVA-rapport 0-90136, ved Tor Erik Branderud mfl., der konklusjonen er at *«regulering og terskelbygging synes entydig å være årsaken til den kraftige planteveksten omkring Lavik og enkelte andre steder i vassdraget»*. Denne sannsynsovervekta bør

NVE leggje til grunn i si handsaming.

Krypsivet er negativt blant anna for friluftsliv og fiske som regulanten må påleggast å gjennomføre løpande avbøtande tiltak i forhold til.

Det vil vere viktig å få formalisert arbeidet med å fjerne krypsiv og flotgras som avbøtande tiltak, med BKK som ansvarleg for gjennomføring og finansiering. Dette bør konkretiserast i konsesjonsvilkåra, ved at regulanten skal utarbeide, iverksette og finansiere femårsplanar for jamleg klipping og fresing på utvalde stader, i samråd med grunneigarar og lokale fiskeinteresser (Ekso Villfisk). Regulanten bør og påleggast å påkoste dei konkrete, løpande tiltaka.

Driftsavtale om lokalt kultiveringsarbeid – innlandsfisk

Kraftreguleringa har påverka bestandssituasjonen for innlandsfisk og forholda for utøving av fiske gjennom auka tilgroing og høgare produksjon av fisk, med overtett aurebestand og redusert kvalitet på fisken som resultat.

Fiskerettshavarane og Ekso villfisk har over fleire år arbeidd for å fremje fritidsfisket etter innlandsfisk i Ekso, ved utfisking av småfisk, i tillegg til oppføring og gjenutsetting av eit utval av fisk etter konsesjon frå Statsforvaltaren. Arbeidet har ført til at Ekso vert sett på som ei attraktiv fiskeelv etter brunaure, langt ut over kommunen sine grenser. Kultiveringsarbeidet må vidareførast for å oppretthalde og utvikle fisketilbodet, men er ressurskrevjande. Frå 2011 og fram til 2018 gav BKK avtalefesta, økonomisk støtte til fiskeforvaltning frå Nese og opp i fjellet. Denne avtalen er no avslutta, etter initiativ frå BKK.

Grunna påverknaden reguleringa har for aurebestanden og fisket i Ekso, er det naturleg at regulanten støttar opp om, og dekkjer utgiftene med kultiveringsarbeidet gjennom årlege driftstilskot.

Kommunen vurderer at ei slik finansiering ligg utanfor konsesjonsfesta fiskefond, men fonda vil kunne nyttast til andre, supplerande tiltak.

Avklare regulanten sin rolle ved kalking av lakseførande strekning.

Lakseførande del av Ekso, frå Tverrdalselva ved Høvik, har vore kalka sidan 1997, finansiert av statlege kalkingsmidlar. Bakgrunnen er langtransportert, sur nedbør, og BKK skriv i revisjonsdokumentet at kostnaden skal dekkjast av Miljødirektoratet, på lik linje med andre kalkingsprosjekt.

Målingar har vist at overføring av vatn frå Eksingedalsvassdraget, både ved Askjellsvatnet og Myster kraftverk, har ført til lågare pH i elva på grunn av større påverknad av surare vatn frå sidebekkar til vassdraget. Av den grunn har reguleringa høgst truleg påverka vasskvaliteten negativt.

Ved opning av revisjonsprosessen kom det krav frå andre om at regulanten bør ha ei rolle ved kalking av vassdraget. Kommunen tek ikkje stilling til dette, men meiner det kan vere naturleg å avklare rolla til BKK i samband med revisjonen.

Rutinar for å hindre gassovermetning ved Myster kraftverk

I 2018 førte gassovermetning ved Myster kraftverk til at ungfisk av laks og sjøaure døde i elva. BKK skriv at selskapet no har gode rutinar for å hindre at slik overmetning skjer igjen. Statsforvaltaren med fleire, har fremja krav om at regulanten må identifisere stader der situasjonar kan oppstå, med skildring av både planar og gjennomførte tiltak. Aktuelle tiltak kan vere overvaking og alarmsystem som varslar mogleg fare.

BKK skriv i revisjonsdokumentet at det er etablert system for å hindre at overmetning skjer. Vaksdal kommune ser det likevel som viktig at nemnde framlegg til tiltak vert tekne inn i konsesjonsvilkåra.

Reinsking av Trefallsvatnet

Anleggsarbeid på damanlegg øvst i vassdraget har ført til sedimentasjon av slam og partiklar i Trefallsvatnet gjennom mange år. I tillegg kjem avsetjing av finstoff grunna lågare vassføring etter reguleringa. Desse forholda har påverka botnsubstratet og vassmiljøet i vatnet, både med tanke på vassvegetasjon, fiske med meir.

Regulanten bør få krav om å kartleggje tilstanden i vatnet, og reinske opp etter fastsett plan.

Omsyn til villreinen som konsesjonsvilkår

Villreinen i Fjellheimen villreinområde nyttar områda kring magasina til Eksingedalsreguleringa som viktige leve-/funksjonsområde gjennom året, jf. kart om områdebruk frå 2020. I dette høvet kan det oppstå moglege arealbrukskonfliktar mellom villreinen sin arealbruk, fysiske inngrep og menneskeleg aktivitet.

Uheldige verknadar kan vere hindringar ved reguleringsmagasina og ferdsle på regulanten sine anleggsvegar. Samstundes kjem ålmenn ferdsle på stiar og til hytter i området. I dette høvet vil summen av inngrep/aktivitet og dei naturgjevne tilhøva vere mest avgjerande for verknaden og tolegrensa for reinsdyra.

I revisjonsdokumentet går det fram at regulanten har god kontakt med villreinnemnda for Fjellheimen om tenlege løysingar for villreinen, og soleis godt kjend med utfordringar og naudsynte omsyn.

Villreinen kom med på raudlisteregistreringa i 2021, og krev eit særskilt vern. Kommunestyret støttar statsforvaltaren og andre sitt krav om å kartleggje reguleringa sin verknad for villreinen, med framlegg til avbøtande tiltak. Desse må skje i nært samarbeid med villreinnemnda, for å sikre rett problemstilling og innfallsvinkel.

Kommunen meiner det i samband med dette er nødvendig at regulanten påleggast å betale eit eingongsbeløp til eit villreinfond som kan brukas til å finansiere nødvendige utrekningar av vassdragsutbyggingas konsekvensar for villrein og til gjennomføring av prioriterte avbøtande tiltak i heile villreinområdet.

Pålegg om å vedlikehalde/tilgjengeleggjere anleggsvegar i reguleringsområdet

Kommunen ser på anleggsvegane inn i fjellområdet som viktige utgangspunkt for friluftsliv og rekreasjon. Regulanten bør difor få pålegg om å vedlikehalde desse vegane, til bruk for ålmenta, men samstundes etablere ordningar, som til dømes vegbom, når det er naudsynt i høve til villreinen sin bruk av området. Dette inneber at regulanten må sikre god noko overvaking av arealbruken.

Manøvreringsregime i reguleringsmagasina

I samband med revisjonsprosessen er det kome krav om magasinrestriksjonar i Askjelldalsvatnet, Grøndalsvatnet og Kvanndalsvatnet med omsyn til landskap og friluftsliv. BKK seier her at slike restriksjonar vil gje vesentlege konsekvensar for fleksibiliteten i reguleringa, både med tanke på forsyning og flaudemping, i tillegg til store, økonomiske tap av fornybar energi.

Kommunen har ikkje kompetanse til å vurder dei ulike omsyna opp mot kvarandre, med tanke på verknad og «kost-/nytteverdi. Dette er komplekse system som krev fagleg innsikt og utgreiing. NVE

bør difor gå grundig inn i problematikken , og sikre tilstrekkeleg vurdering av begge forholda.

Fiskeforvaltning i reguleringsmagasina

I følge revisjonsdokumentet har regelmessige undersøkingar gjeve BKK god kunnskap om fiskebestanden i reguleringsmagasina, og regulanten har gjennomført fleire forvaltings-/kultiveringstiltak i innsjøane, mellom anna etter pålegg,

Kommunestyret har ikkje spesielle merknadar til framtidige aktivitet og tiltak i regi av regulanten, ut over at det må stillast krav om regelvis undersøkingar, mellom anna i form av prøvefiske og aktuelle tiltak for å fremje fisken, fisket og friluftslivet. Dette kan sikrast gjennom standard naturforvaltningsvilkår. I tillegg bør det vurderast tiltak og rutinar ved drift av anlegga, som hindrar spreiding av framande artar som t.d. røye nedover i vassdraget. Her kan e-DNA analyse frå dei vatna der ein trur artane har spreidd seg, vere aktuelt. Fysiske sperrer bør vurderast for å unngå ytterlegare spreiding.

Fiskefond

I samband med reguleringane fekk regulanten pålegg om å opprette fleire, ulike fond, mellom anna til «opphjelp av vilt og fisk» i kommunen, sjå punkt 5.4, tabell 2 1 i revisjonsdokumentet. Årleg innbetaling skal vere justert i høve til konsumprisindeksen, og viser følgjande utvikling frå opphavleg fram til i dag:

Fond	Innbetaling i 1966	Innbetaling i 2021
Eksingedalsreguleringa	10 000	17 286
Myster kraftverk	15 000	37 005
Åsebotn (Modalen)	25 000	40 286

Ved revisjonen er det naturleg å vurdere ei auke i storleiken på grunnsummen for årleg innbetaling, i lys av korleis kraftverdien har endra seg. Fiskefond har i de seinare års praksis vorte sett på som ein lite tyngande økonomisk plikt. I samanliknbare revisjonssaker har størrelsen på fiskefond vert satt langt høgare enn Vaksdal kommune mottar i dag.

Kartlegging av eksisterande kulturminneverdiar

I revisjonsdokumentet, pkt. 3.7.2, viser BKK til at det ikkje er registrert verna kulturminne i revisjonsområdet.

Med Vestland fylkeskommune som kjelde, vise vi til at fleire kulturminne er påvist i utbyggingsområdet, jf. rapport frå Miljøverndepartementet i 1989, og at Historisk Museum har gjennomført registreringar i området. Vidare viser revisjonsdokumentet kapittel 7, til at det er fangstanlegg, dyregraver og bogestillingar i området.

Vaksdal kommune har ikkje tilstrekkeleg kompetanse til å vurdere konsesjonen sin verknad på kulturminna. Likevel er inntrykket at dagens oversikt kan vere mangelfull, og at fleire kulturminne har uavklart status. *Med dette som bakgrunn vil det vere naturleg at NVE set krav om ei oppfølgjande kulturminneregistrering i tiltaksområdet. Dette for å kartleggje statusen betre, og gjennomføre eventuelle, avbøtande tiltak for å sikre aktuelle verdiar.*

Eksingedalsvassdraget vart regulert allereie i 1966. Kraftproduksjonen her har bidratt med store verdiar til samfunnet. Gjennom revisjon av vilkåra bør det vege tungt å rette opp skadar og ulemper som reguleringa har påført vassdraget og området og sørge for ei viss minstevassføring i elva.

Området og elva har stor friluftsliv- og landskapsverdi for lokalsamfunnet og regionen, og elva har ein viktig laksebestand.

Oppsummering

Ein revisjon er meint å gje ei modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkåra. Revisjonen skal også gje høve til å oppheve vilkår som har vist seg urimelege, unødvendige eller uhensiktsmessige.

Revisjonen gir høve til å setje nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av reguleringane. Dette er særleg aktuelt ved skader og ulemper som ikkje var føresett på konsesjonstidspunktet eller som i dag vurderast annleis som følge av endra samfunnsforhold og verdsetting av miljøkvalitetar.

Nye vilkår skal balanserast mot kraftbehov og forsyningstryggleik generelt. For Vaksdal kommune som eigarkommune i BKK er også dette omsynet viktig. Økonomiske konsekvensar av redusert kraftproduksjon vil også ha betydning for kommunen si utvikling i framtida.

For dei neste tiåra er det viktig å finne framtidsretta og berekraftig tiltak for betre miljøforhold i og langs vassdraga i kommunen. Gode miljøtiltak kan gje betre aksept for kraftutbygging i ei tid med aukande samfunnsinteresse for natur, miljø og friluftsliv samstundes som kraftbehovet veks.

Vaksdal kommune ser på vasskraftregulering som bruk av ein miljøvenleg, fornybar og fossilfri ressurs, med stor samfunnsnytte, også for vår kommune. Samstundes må reguleringa og energiproduksjonen byggje på berekraftprinsippet, der natur- og miljøverdiar vert tekne omsyn til.